

Galina Raybedyuk

ARCHETYPAL MODUS OF TARAS MELNYCHUK'S LYRICS

Izmail state liberal arts university, Ukraine

Abstract: The article explores the specifics of the archetypal modus of Taras Melnychuk's lyrics as the inherent code of his creative psychology and thus poetics. Parameters of individual ways of textualization of the key archetypes in the narrative of his lyrics are examined. The semantic range of image structures of the appointed semantic field of the artistic heritage of the poet is characterized. Their domination in the lyrics of the artist is associated with basic existential problems of his philosophical and aesthetic conception (life and death, good and evil). The main focus is on clarifying of the mental and biographical sources of author's text structuring. The hierarchy of the archetypal origin images in Taras Melnychuk's aesthetic system is analyzed based on the interpretation of the artistic and memoirs material given representative from the point of view of the aforesaid scientific problem.

Keywords: text, poetics, archetype, modus, mentality, traditional, individual, existential, sacrum.

Галина Райбедюк

АРХЕТИПАЛЬНИЙ МОДУС ЛІРИКИ ТАРАСА МЕЛЬНИЧУКА

Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна

Резюме: У статті досліджується специфіка архетипального модусу лірики Тараса Мельничука як іманентного коду його творчої психології, а відтак і поезики. Висвітлюються параметри індивідуальних шляхів текстуалізації ключових у його ліричному наративі архетипів. Характеризується семантичний спектр образних структур означеного смислового поля в художньому доробку поета. Їх домінування у ліриці митця пов'язується зі стрижневими в його філософсько-естетичній концепції екзистенційними проблемами (життя і смерть, добро і зло). Основну увагу зосереджено на з'ясуванні ментальних і біографічних джерел структурування авторського тексту мистця. Ієрархія образів архетипного походження в естетичній системі Тараса Мельничука аналізується на основі інтерпретації репрезентативного з огляду на означену наукову проблему художнього та мемуарного матеріалу.

Ключові слова: текст, поезика, архетип, модус, код, ментальність, традиційне, індивідуальне, екзистенційне, сакральне.

Пошуки національного іманентного коду українського мистецтва слова останніми роками є чи не найголовнішою проблемою літературознавства. Одним із варіантів постструктуралістського повороту в ньому наприкінці ХХ століття,

як відомо, стала поява теоретичної проблеми психоісторії. На особливий статус тут претендує теорія архетипів колективного та індивідуального несвідомого, яка становить підґрунтя цього методу. Як справедливо зауважує І. Бетко, він дає змогу “більш адекватного вивчення художнього світу тих творів, що, не обмежуючись конкретикою зовнішньої предметної реальності, апелюють до пізнання складних і неоднозначних, а нерідко глибоко прихованих феноменів людської душі (психіки)” [3]. Саме до такого роду творів належить “оперта на прикореневі поняття-символи” (І. Малкович) лірика Т. Мельничука – “самозаглибленого поета-вигнанця” (І. Зелененька), якому у структурі Космо-Психо-Логосу (за Г. Гачевим) українства належить особне місце. Літературознавці сьогодні виокремлюють його доробок “у цілком самодостатній і ще до кінця незвіданий літературний материк” [14, 281].

Відомо, що Т. Мельничук у 1970-ті роки відбував покарання за інакодумство. Він не був дисидентом у буквальному розумінні антагоніста тоталітарної системи. Активної участі в русі опору не брав, “не займався політикою, жодною правозахисною діяльністю, а лише писав вірші” [2, 17]. В незакінченій автобіографії поет занотував, що “йому довелося гиніти, гнити за ґратами. За СЛОВО!” [14, 5]. Тож цілком зрозуміло, чому творчий доробок мистця йшов до читача звивистими шляхами замовчувань і фальсифікацій.

Сьогодні ще належить чимало зробити на шляху видання й осягнення спадщини Т. Мельничука. Як свідчить М. Лазарук, “Тарасові твори розпорошені серед багатьох людей, котрі свого часу або ж давали йому притулок, або просто спілкувалися. Тому зібрати їх до купи, уникнувши при цьому підробок, фальшивок, буде непросто. Та відступати нікуди, сучасникові треба донести Мельничукові поезії, а ще для того, щоби показати всю велич таланту Князя роси, його неповторність” [9]. І значущим маркером цієї неповторності художньої манери мистця є архетипальний модус його лірики. В означеній царині уже зроблено деякі кроки. Про це свідчать публікації І. Зелененької, С. Кута, І. Малковича та ін. Окремі аспекти адаптації архетипного образу *Хати/Дому* в його індивідуальному ліричному наративі

окреслено й нами у спеціальній студії [21]. Проте вести мову щодо цілісного уявлення про архетипальний модус поезії Т. Мельничука як окремішній художньо-естетичний феномен загалом чи індивідуальний код його лірики поки зарано. Тим часом в естетичній системі поета образами архетипної генези належить вельми суттєва роль. У більшості своїх випадків з їх допомогою він створює смисловий простір, що прямо чи опосередковано вступає в “певні відношення з культурною пам’яттю народу” [11].

Метою статті є дослідження архетипального модусу лірики Т. Мельничука через трансформацію в авторський текст архетипного образу Матері. Основними завданнями бачимо означення смислоємності архетипу Матері в межах його індивідуальної естетики та в системі символічно-екзистенційних вимірів буття нації.

З огляду на біографічні реалії життя поета-в’язня, відторгненість від світу в його тривіальному розумінні, а відтак заглиблення у власні внутрішні імпульси буття й формування світу ірреального, в процесі його творчості відбувався процес, що його Н. Зборовська потрактувала як “енергетичне перевантаження”, тобто “зниження психічної енергії в полі свідомого”, внаслідок чого “активізуються глибинні енергетичні потоки неусвідомленого” [8, 12]. Тож закономірно, що правомірність застосування юнгіянського методу до аналізу лірики Т. Мельничука обумовлюється її всебічною відкритістю на духово-психологічну проблематику розвитку людської особистості, доволі рельєфно заглибленої у таємниці незбагненого. Тому саме техніка психоаналізу уможлиблює, на наш погляд, розгляд творчості мистця з позицій, гранично об’єктивних і найбільш органічних для його художнього самовираження та оприявлення самототожності.

У статті акцентуємо увагу на текстуалізованих у поезії Т. Мельничука архетипах культури національної ментальності. При цьому не зводимо цю проблему до психологічно специфічного розгляду підсвідомого як такого, а трактуємо архетипи як наскрізні символічні структури, котрі пронизують національну культуру перманентно на всіх етапах її розвитку. Беремо до уваги

той факт, що на кожній з історичних фаз вони виявляють різну динаміку стильової адаптації, забезпечуючи індивідуальний спосіб бачення довкілля різними націями, формуючи уявлення про специфічну художню картину світу.

Модель художньої картини світу в поезії Т. Мельничука структурована на багатьох архетипічних принципах, котрі переводять його тексти у міфологізований вимір, що має вихід на кореневі, ментальні основи буття української нації. Інтегральні складники архетипної системи поета засвідчують взаємодію двох споріднених архетипних світів: індивідуального несвідомого (людини) та колективного несвідомого (етнонації). Формування його художнього світу як системно організованої цілісності великою мірою сугерує сутнісні грані національного світогляду. Художня “реконструкція” (Е. Соловей) українського менталітету виконує у творчості мистця важливу функцію “генерування естетичної енергії” (Г. Клочек).

Знакові ментальні риси світогляду Т. Мельничука виявнює домінуючий образ матері, що має явно архетипну генезу. Уже самими назвами віршів (“Матері”, “Мамо...”, “Материнство”, “Мама пішла кудись по морозній стежині...”, “Я чув, як співають мамині руки”, “Ой знаю мамо знаю”, “Матері уміють народжувати...”; “А звідки...” (Матері моїй), “Благослови, мати...”) поет яскраво дефініює його превалювання в образній структурі лірики. Цей образ становить важливий ментально-емоційний комплекс в етнопсихології українства загалом, виражаючи вічну стихію (нерідко – несвідому), що асоціюється з містичною причетністю до духовних джерел предків, тобто створює понадособистісну основу буття роду, характеризує змістовий аспект колективного несвідомого, що його К.-Г. Юнг трактував як архетип [24]. У цьому сенсі вірші Т. Мельничука потверджують думку І. Набитовича про те, що художня література “як невіддільна інтегральна частина культури стає особливим засобом пізнання таємниці *sacrum*” [26, 39]. Для мистця сакральне усвідомлюється як ідеал, що вимагає “трансцендентування” біологічної сутності людини, виходу в позамежний (“донебний”) простір буття. Різні рівні структури цієї категорії виступають формотворчим елементом художньо-

філософського системи Т. Мельничука, розгортаючись у багатоманітних індивідуальних формах естетичного освоєння й оприсутнення в тексті. Сакралізований образ матері, закорінений у родовій пам'яті українства, є істотним ключем декодування його авторського тексту, акцентація ж ролі матері в національному бутті – важливим змістовим компонентом модусу колективного несвідомого (етнонації). Онтологічний зміст цього архетипного образу передається ним через багату символіку переважно релігійно-духовного плану (Мати-Богородиця, Мати-Україна).

За К.-Г. Юнгом, як відомо, архетип Землі та архетип Матері – нероздільні як першопочаток і завершення, онтологія та екзистенція людини [24]. В українській мистецькій традиції архетип Матері артикулює один із найстійкіших історично сформованих архетипів. У кожного мистця він, безумовно, трансформується в авторський текст по-різному. В поліструктурному художньому просторі української лірики сама тема матері локалізується в базовий художній субстрат, що знакує проблеми широкого асоціативного діапазону, дотичного до проблематики соціального, філософського, етичного та естетичного плану. Проте в усіх випадках образ матері, а відтак і поетична тема в її різних індивідуальних виявах і трансформаціях виступає тим істотним символом, що формує духовний образ української нації.

У ліриці Т. Мельничука образ матері наділений особливою енергетичною силою і має виразні риси архетипного образу, здатного формувати уявлення й відображати “типову форму повторюваного душевного переживання” [8, 373]. Тут індивідуальна художня репрезентація виявляється в силі та яскравості звучання, наявності багатьох семантичних акцентів, у джерелах образності, інтертекстуальній (біблійній та фольклорній) осяжності, тематичній модифікації тощо. Слово поета вводить нас у духовну царину високої християнської етики, національного світу, де любов до матері, до рідних праякоренів визначила глибинні основи буття. Його лірика виплекана “на традиційних барвах національної духовності” [7]. У віршах мистця образи матері й України

становлять єдиний архетипний образ (“Якщо для матері не зробить добро син, – / То не зробить його й для народу”). В його художньому світі Вітчизна є шанованою з діда-прадіда гуцульською землею, до якої він “приріс пуповиною» (“землю батьків / поклав мені Бог на серце”), на ній “росою капле з іви Материна Пісня”. Ця сув’язь важливих для поета ціннісних величин, які презентують його художню аксіологію, передається глибоко інтимною сповіддю, в якій поєднано звичайне земне й водночас одухотворене, екзистенційне, загальнонавартісне, сакральне (“Якщо нема свободи й в чужім краї, / то в ріднім... / В ріднім є хоч пісня мами по ночах”).

У літературному віданні суб’єкта лірики Т. Мельничука з домінуючим образом матері безпосередньо пов’язаний “модус розуміння національного сенсу” буття (П. Іванишин). Мати й Україна існують у його свідомості як щось “невід’ємне” (Б. Кучер), свого роду *sacrum* (“звари мені Вкраїноньку мати”). Саме з цими образами поет пов’язує віру в майбутню волю своєї землі (“Благослови, ненько, / Підняти калину...”). Еквіваленти народного світогляду, національні морально-етичні цінності гранично сконцентровані у присвятому вірші “А звідки...” (Матері моїй): “Тарас – під рушником весільним. / А поруч – юна і свята, / з тавром печалі на устах, / задумана Мадонна з сином. / Хліби рум’яні на полицях / і на полумиску козак...” [13, 21].

Водночас архетипальний характер образу матері в ліриці Т. Мельничука структурований автобіографічним підґрунтям. Значна частина його віршів адресована саме їй – найдорожчій і найріднішій у світі людині, яку він опоетизував у дусі високих шевченківських традицій. Тут на думку спадають записані Г. Штоном роздуми поета вголос після його удостоєння високої премії, освяченої іменем Кобзаря: “...Я ж перед тим великі роки кружляв довкола його (Шевченкових) віршів. І десь так само почав розуміти, що поезія – то не ямби і не хореї [...] Його вірш не лише протестує чи звеличує, а й будує. Її – Україну, матір пророка і генія. Богоматір...” [12, 13]. Для нього мати була неспростовною Правдою життя. Саме цей ракурс найчастіше зустрічаємо у творчості поета. В ній мати виступає потужним джерелом найвищого сенсу – земного й небесного.

Домінантою цього сенсу є життєдайність (“Матері вміють народжувати, / Вміють ростити, проводжати й чекати...”) як висока місія земної жінки дарувати життя й онтологічне благо – і окремій людині (в нашому випадку – своєму синові), й іншим людям (“їй так радісно, / мов народжує геніїв»): “Мама беруть вагу / і важать на терезах / життя і смерть / на одну шальку / кладуть смерть / на другу життя / і так важать / Смерть переважає / тоді мама на шальку де життя / кидають яблуко / і головку капусти – / і життя переважає...” [17, 119].

Наскрізна акцентуація жіночої іпостасі першосутності людського буття в ліриці Т. Мельничука стає передумовою сакралізації постаті матері, земна доля якої зображена через ненастанне взорування на долю Богоматері, її земні страждання (“Мати топче самотньо росу [...] / І витре / на сивім обличчі / сиву сльозу”). Поет дуже близький до Т. Шевченка, який наголошував “на стражданні як утраті сакрального виміру існування й водночас символічно кодував ціннісну основу – умову містичної обраності Марії та глибинного, непроминального сенсу її майбутніх випробувань” [4, 43]. Мати Т. Мельничука – Богорівна Марія, “задумана Мадонна з сином”. Водночас це земна жінка, “осяйна Хлібородиця”, мати-вдовиця, що її “в війну Юрко залишив: / пішов і безвісти пропав...”. Як і в християнській свідомості, образ матері асоціюється з ідеєю заступництва за сина, за землю, за народ перед самим Усевишнім. Тому поет звертається до Божої Матері як до оберегу, з яким кореспондується авторська модель відродження людини й нації, пов’язується надія на прихід Спасителя. Його “Лист до Богородиці” цілком можна жанрово дефініювати як прохальну молитву: “А я тобі листа напишу, / Що ще тоді, Маріє, за совітів / Я був у непідрубаному світі / Пелюсткою підрубаної вишні [...] / Колись я допишу листа, / Я допишу листа, Маріє, / А поки що я жду Христа: / Зоріє!” [17, 57].

На думку дослідників національних архетипів, в українців перше місце посідає архетип Доброї Матері. Він виявився ще в часи трипільської культури. [6]. Материнське заступництво веде людину звивистими дорогами її життя, а “у драматичні хвилини, здіймаючись над нею охоронно і заспокійливо, як руки Оранти в Софії, заступає її від бід і напастей, від розпачу і самотності: “Не бійся,

я з тобою!” [1, 82]. Вона щомиті думає про сина-в'язня, ладна віддати життя, щоби полегшити його невольницьку долю (“мама післали свої руки / їх розтерзали на морозі круки”). Від розпуки й болю за сина “кричало серце до нестями / серце мами”. А він благально поривався до її серця, бо “тільки матір здатна зрозуміти і простити невинну вину свого сина” [15, 3]. Тут явно прочитуються алюзії на апокрифічне осмислення ролі Божої Матері та євангельську долю розп'ятого Христа. Водночас Марія як біблійна постать трансформується в авторський текст Т. Мельничука як реальна істота, котра бере безпосередню активну участь у світотворенні загалом і в долі конкретної людини зокрібно. З її благословення чиняться на Землі добрі справи. Саме під її божественним захистом реалізується подвижницька роль тих, кого поет назвав “неофітами”: “І Марія-Богородиця / на сапфірнім престолі сіла, / Церкву святу поблагословила, – / І ми, пілігрими, / відправили в путь” [17, 65].

У віршах материнської теми топос святості окреслюється шляхом прилучення образу матері до високого ціннісного простору свідомості через його включення у християнський хронотоп (сакрохронотоп). Його найістотнішим маркером виступає образ неба, що символізує чистоту й святість. Від неба сподіваються найбільших дарувань. У разі доброї долі, в народі кажуть, що “послало небо”. Небо є одним із центральних символів і в українській міфології, за якою воно “вважається місцем перебування Бога і ангелів” [5, 331]. Тому й творча презентація донебної моделі руху ліричного переживання як авторський знак високих духовних помислів має оригінальне художнє вирішення. Його характерною ознакою є “численні міфопоетичні й народнопісенні елементи в контексті цілком сучасного, часто зумисне пониженого мовлення” [18, 47]: “якби тут мамо / було небо / то наша хата / стала б ще небесніша...” [17, 173].

У проникливих одкровеннях Т. Мельничука мати виступає “найвищим символом доброти і ніжності” [23, 58]. Для неї він знаходив високі, не спрофановані слова, щоб висловити глибинні й непідробні синівські почуття, градаційно вивершував їх у ліричні одкровення, які буквально фізично випромінюють любов, заряджають енергетично: “мама післали до мене

сонце...”; “мама післали золоті Карпати...”; “мама післали свої очі...”; “мама післали своє серце і життя...”. М. Пилатюк зауважує, що в Мельничукових “поетичних рядках жила і дихала на повні груди любов до Матері...” [20]. Вона ж, своєю чергою, до нього ставилась також якось по-особливому, прощала все, по-селянськи, наскільки могла, розуміла, що цей її наймолодший із трьох синів *інший*. С. Пушик згадує, що саме ця звичайна сільська жінка вгледіла в синові його бунтарський дух, намагалася в кожній ситуації бути підтримкою, бо знала, що “в газетах треба брехати, а син правдолюб” [16]. Цією любов’ю дихають його вірші, в яких образ матері переважно не виводиться із традиційних меж народного світогляду, концентруючи в собі високу духовність, символізуючи життєдайне, життєстверджуюче начало буття, любов до всього роду, безперервний зв’язок поколінь. П. Одарченко зазначав, що українська поезія, “виявляючи дух народу, його світогляд, моральні й етичні принципи, з надзвичайним пієтизмом, зі справжньою побожністю змальовує образ української жінки-матері, її любов до дітей, її безмірну тугу в час розлуки з дітьми, любов і пошану до неї дітей і як найтяжчий гріх розглядає непошану до батька-матері” [19, 339]. І ці істини поет втілює у своїх глибоко ліричних віршах надзвичайно оригінально. Тут у єдиному змістовому та емоційному полі органічно співіснує земне й небесне, захоплюючи читача якоюсь дивовижно рідкісною непідкупністю та щирістю: “Ім досить нас: / ми є – й вони немов цвітуть. / Бо й справді, матері в такі хвилини / розцвітають / і трошечки молодшими і дужчими / стають... / О, як вони радіють, коли нас / стрічають, / і як сумують, коли знов проводять / у нележку путь!..” [17, 32].

Семантичне поле авторського тексту мистця, пов’язане із образом матері, формується сумою значеннєвих кодів національного буття й сенсу життя людини загалом. Цей образ є не тільки активно діючим чинником його поетики, а й свого роду емблемою категорії Добра, критерієм оцінки особистості, знаком духовної сутності народу. Ставленням до матері поет вимірює моральний статус людини, її громадянську снагу, національну сутність. Опинившись у неволі, він гостро переймається стражданнями матері, її земними клопотами,

про що неодноразово писав у листах, які зворушують синівською любов'ю й турботою про неї, справляють “величезне враження – до сліз” (Б. Кучер): “...Я, мамо, не за себе переживаю, а за Вас, бо у Вас восени багато клопоту, багато роботи, а я, хоч поганий помічник, але все-таки щось трохи поміг би. У Вас, напевне, дощі і дощі. І все гниє. Але не журіться. Рік тяжкий, Добре, аби до снігу Ви якогось збіжжя чи муки придбали собі. Бо зима буде нелегка...” [23, 59]. В одному з листів до С. Пушика Т. Мельничук із сумом зізнавався у своїх переживаннях: “Не знаю, як там мамі моїй живеться. Коли був на волі, надіявся на книжку, в думці тішився, що облегшу їй трохи старість, але не так накувало, як зачиало [...] Ото, либонь, більше ні про кого й не думаю, лиш про матір...” [10, 95]. Листи поета до матері свідчать про його духовний образ. Як і в багатьох віршах, він неодноразово натякає на власну долю, неспокутні гріхи перед матір'ю, усвідомлює невідповідність своїх вчинків високим принципам її моралі, говорить про обов'язок кожного перед святим іменем Матері (“Матерям стискаймо руки з виснаженими венами. / І цілуймо їх, цілуймо...”). У рядках, адресованих матері, вияскравлюються морально-етичні ідеали поета, виринає духовний автопортрет мистця-в'язня, глибинніше пізнається драматично ним пережите й набуте в неволі та усвідомлення того, що “життя сильніше смерті” (І. Чендей), коли “у мене [Т. Мельничука. – Г. Р.] така мати”. Від материнської любові воскресає серце ліричного героя, “бо не вмирає душа, / що взяла материнський євшан у дорогу”.

Т. Мельничуку не судилось за життя сповна виповісти матері всі глибинні почуття, виконати свій земний синівський обов'язок перед нею. Він так і не зумів пристосуватись до суворих обставин жорстокої реальності, а в них щоразу подумки линув до найріднішої у світі людини. М. Жулинський, відзначаючи “емоційну силу і чистоту образного самовираження” поета, стверджує, що сьогодні ми “повинні зрозуміти його болі, з якими він був усамітнений в таборах, його надії, з якими він благально поривався до серця матері” [15, 3]. Бо тільки мати здатна відчувати всі порухи вразливої душі сина, віддати йому всю себе, “аби світитися, немов зоря” (В. Стус). Не встиг поет оселитися в новій хаті, що

будували для нього, не встиг виповісти світові усіх дум і почуттів, перелити їх у слово. Встиг написати в лікарні заповіт із проханням поховати його вдома, біля маминої хати, про яку колись писав: “Побіліть її, мамо. / Хай іде собі в далеч століть, / освячена синім дощем...” [16, 90].

Отже, в ліриці Т. Мельничука архетипний образ матері синтезований кодами різних горизонтів сприйняття життя: біблійного, міфопоетичного, індивідуально-особистісного (автобіографічного). Тому і його творча презентація має різні модуси, шляхи художнє вирішення. Образ матері в духовному просторі лірики мистця, як видно, виражає один із найстійкіших, історично сформованих у національному характері архетипів, що виявляється в силі та яскравості смислових відтінків, наявності багатьох семантичних акцентів, у джерелах образності, інтертекстуальній осяжності й тематичній модифікації.

Архетипальний модус лірики Т. Мельничука структурує ціла низка багатьох інших образів архетипної генези. Серед них виокремлюємо також архетип Долі, який становить невід’ємну складову авторської гіпотези буття й додає сутнісні штрихи до художнього портрета образу-суб’єкта – ліричного двійника мистця, допомагає глибше осягнути шлях його самопізнання. У репрезентованому поетом архетипі Долі синтезовано різні рівні її функціонування: від реального (життєвого) й до душевного та духовного. Він утілений у різних проблемних площинах: доля як творчість, доля як вибір, доля як усвідомлена обраність і посланництво, доля як необхідність, доля як офіра (жертвність), доля як духовне служіння народу тощо. Сенс архетипу Долі, текстуалізований у ліриці Т. Мельничука в широкому спектрі образів (дорога, шлях), концентрує різні смислові навантаження, виражаючи передовсім діяльність пізнаючої людини (самопізнання, “самособоюнаповнення”, за В. Стусом), яка знаходить шлях до істини (правди), набуває всенаціонального символу життя нації в період її недержавного існування (буття) [22].

Вагому складову архетипального модусу лірики Т. Мельничука становить архетип Дому та його інваріанти (хата, оселя, домівка), що оприявнює топоси дійсного буття українця, котрі визначають горизонти його родинної (родової)

вкоріненості, особистої та національної екзистенції, етнічного духу. Цей архетип у віршах поета має різні іпостасі: духовний дім, сакральний простір, модель гармонійного універсуму, символ ладу в душі людини, осередок свободи особистості (нації), моральні вартості народу, мірило цінності життя, світоглядна категорія тощо. Центральною, аксіологічно значущою в поетичному досвіді мистця є проблема “національного дому” як духовної альтернативи хаосу бездомності (бездержавності) [21].

Цікавим у заявленому ракурсі бачиться також архетипний образ дерева у центрі Всесвіту, що виражає в ліриці Т. Мельничука не тільки духовний стан ліричного героя, а й набуває додаткового значення психологізованої вісі світобудови, екзистенційної життєвої парадигми етнопсихологічного простору українця-горянина.

Означеними у статті архетипами не вичерпується зміст уявлень про архетипальний модус лірики Т. Мельничука, структурований цілим комплексом образів архетипної генези. Їх виявлення та характеристика окреслює один із магістральних векторів дослідження доробку поета. Це зумовлено тим, що, по-перше, з ними пов’язане домінування в просторі його поезії іманентних для неї екзистенційних проблем (життя і смерть, добро і зло). По-друге, архетипні за походженням та семантичним спектром, структурно визначальні символи формують енергетику художнього світу мистця. Реконструкція текстуалізованих у його ліриці архетипів набуває актуального значення ще й тому, що допомагає оцінювати ті чи ті культурні процеси як національні духовні явища загалом та індивідуальні творчі феномени зосібна.

Bibliography and Notes

1. Андрусів Стефанія, *Що ми без матері у світі*, “Жовтень” 1989, Ч. 9, с. 82-89.
2. Андрусак Іван, *Про “птахів, затиснутих дощами”, або що існує “у проміжку між травами”*. *Поети “вितісненого покоління”*: Антологія, Харків 2009, с. 3-39.
3. Бетко Ірина, *Проблема інтерпретації архетипальних мотивів персони і тіні в українській постмодерній прозі (на прикладі вибраних творів Євгенії Кононенко й*

- Оксани Забужко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pan-ol.lublin.pl/wydawnictwa/TZwiaz4/Betko.pdf>.
4. Брайко Олександр, *Наративізація сакрального в поемі Тараса Шевченка “Марія”*, “Слово і Час” 2008, Ч. 5, с. 41-52.
 5. Войтович Валерій, *Українська міфологія*, Київ: Либідь 2005, 664 с.
 6. *Етнічні архетипи в релігійному житті українців* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kazedu.kz/referat/188834>.
 7. Жулинський Микола, *Морозна душа плаче квітами поезії*, “Літературна Україна” 1990, 12 квітня.
 8. Зборовська Ніла, *Психоаналіз і літературознавство: Посібник*, Київ: Академвидав 2003, 392 с.
 9. Лазарук Мирослав, *Тарас Мельничук: Політ в’язня* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bukjournal.com/taras-melnichuk-polit-vyaznhttp://ya/.
 10. *Листи Тараса Мельничука до Степана Пушика та Павла Добрянського*, “Березіль” 2003, Ч. 1-2, с. 71-134.
 11. Лотман Юрій, *Внутрі мислящих миров: Человек – Текст – Семиосфера – История*, Москва: Языки русской культуры 1996, 464 с.
 12. Мельничук Тарас, *“Я зі світом хочу розмовляти на рівних...”*: роздуми поета, “Сучасність” 1992, Ч. 10, с. 13-22.
 13. Мельничук Тарас, *Із-за ґрат: Поезії*, Торонто; Балтимор: Смолоскип 1982, 83 с.
 14. Мельничук Тарас, *Князь роси. Вибрані вірші: спогади, нариси*, Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА 2012, 288 с.
 15. Мельничук Тарас, *Князь роси: Вірші*, Київ: Молодь 1990, 152 с.
 16. Мельничук Тарас, *Твори: В 3-х т., Т. I*, Коломия: Вік 2003, 256 с.
 17. Мельничук Тарас, *Твори: В 3-х т., Т. II*, Коломия: Вік 2003, 256 с.
 18. Моренець Володимир, *Міфологічна течія в українській поезії другої пол. ХХ ст.*, “Слово і Час” 2002, Ч. 9, с. 43-51.
 19. Одарченко Петро, *Українська література: Збірник вибраних статей*, Київ: Смолоскип 1995, 407 с.
 20. Пилатюк Михайло, *“Несімо любов планеті”*: Спогад про лауреата Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка, “Літературна Україна” 2001, 5 квітня.
 21. Райбедюк Галина, *Архетип Дому в художній аксіології Тараса Мельничука* // Spheres of culture, Lublin: Maria Gurie-Sklodovska University in Volume 2014, Volume VII, p. 253-261.

22. Райбедюк Галина, *Вивчення творчості українських поетів-дисидентів*: Навчально-методичний посібник, Ізмаїл: РВВ ІДГУ 2012, 540 с.
23. Тимків Надія, *Образ матері у творчості Тараса Мельничука*, "Дивослово" 2008, Ч. 8, с. 58-60.
24. Юнг Карл Густав, *Архетип и символ*, Москва: Ренессанс 1991, 392 с.
25. Юнг Карл Густав, *Дух и жизнь*, Москва: Практика 1996, 560 с.
26. *Sacrum i Біблія в українській літературі* / За ред. Ігоря Набитовича. – Lublin: Wydawnictwo Ingvarr 2008, 812 с.

Галина Райбедюк – кандидат філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови і літератури Ізмаїльського державного гуманітарного університету.